

AMERİKA DİALEKTLƏRİNİN DİL XÜSUSİYYƏTLƏRİ LANGUAGE CHARACTERISTICS OF AMERICAN DIALECTS ЯЗЫКОВЫЕ ОСОБЕННОСТИ АМЕРИКАНСКИХ ДИАЛЕКТОВ

Cavid Babayev¹

0009-0009-2472-0006

¹Naxçıvan Dövlət Universiteti, Naxçıvan, Azərbaycan

*Yazışılan müəllif: cavidbabayev@ndu.edu.az; Tel.: (+994)70 3623456

XÜLASƏ

Məqalədə ingilis dilinin Amerikan variantı və ona daxil olan dialektlər tədqiqatına cəlb olunub. Araşdırmadan aydın olur ki, Amerika dialektlərində və ləhcələrindəki fərqlər özünü həm tələffüz, həm leksika, həm də qrammatikada göstərir. Bundan başqa leksikaya aid orfoqrafik fərqlər də məqalədə öz əksini tapır. Tədqiqat nəticəsində müəyyənləşdirildi ki, orfoqrafik qaydalara görə Amerika ingiliscəsi daha çox Britaniya ingiliscəsindən fərqlənir. Tələffüz baxımından isə Amerika ingiliscəsi daha çox Kanada ingiliscəsinə yaxındır. Məqalədə müqayisələr təkcə Amerika Birləşmiş Ştatları daxilindəki dialektlər arasında deyil, həmçinin Britaniya ingiliscəsi ilə də aparılmışdır. Tədqiqatdan bəlli oldu ki, Amerika ingiliscəsi dialektləri üç əsas qrupa bölünür. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, Amerikada əhalinin əksəriyyəti ingiliscə danışsa da, Amerika Birləşmiş Ştatlarının rəsmi dövlət dili yoxdur.

Açar sözlər: *dialect, ləhcə, tələffüz, Amerikan ingiliscəsi, Britaniya ingiliscəsi, orfoqrafik fərq*

GİRİŞ

Bütün dillərdə olduğu kimi ingilis dilinin də dialektləri vardır. Doğma dilimiz olan Azərbaycan dilindən fərqli olaraq ingilis dilinin dialektləri coğrafiyasının genişliyinə görə fərqlənir [11], [12], [13]. İngiltərənin ABŞ-da müstəmləkə keçmişinə görə ingilis dili burada üstünlük təşkil edir. Bu, ABŞ əhalisinin 82% -nin vətənidir və 97% -i müxtəlif səviyyədə dil biliklərinə sahibdir. Əslində, baxmayaraq ki, ABŞ-da rəsmi olaraq qəbul edilmiş dil yoxdur, ingilis dili ABŞ-da ən çox danışılan dildir. Cəmi bir neçə ştat ingilis dilini rəsmi dövlət dili kimi tanıyır. Belə ki, ingilis dili yerli səviyyədə - 28 ştatda rəsmi statusa malikdir (həmçinin Luizianada fransız dili, Havayda havay dili, Nyu-Meksikoda ispan dili onunla yanaşı rəsmi statusa malikdir).

ABŞ-da areal yayılma baxımından ikinci yerdə ispan dilidir (10,7% - 30 milyon nəfər üçün yerli). Bu, ABŞ-a çoxlu sayda mühacirləri təmin edən Meksika və digər İspan ölkələrinin (Puerto Riko, Honduras, Ekvador, Kuba və s.) yaxınlığı ilə bağlıdır. İspan dili xüsusilə ABŞ-ın cənub-qərbində, Meksika yaxınlığında geniş yayılmışdır. Bəzi şəhərlər (məsələn, Mayami) ispanca danışan sakinlərin 90% -nin vətənidir. İspan dilli televiziya kanalları və kütləvi informasiya vasitələri də geniş yayılıb.

Bundan əlavə, ABŞ-da yayılma baxımından 0,5 - 0,7% çin, fransız, alman dilləridir. Rus dili 10-cu yerdədir (0,27% - 757 min nəfər).

Dialektlər ümumilikdə qarşılıqlı şəkildə anlaşılan dillərin əlavə formaları kimi tərif oluna bilər [5, s.4]. Fərqlər haqqında danışsaq, bir neçə maraqlı xüsusiyyət tapa bilərsiniz. Beləliklə, məsələn, ABŞ-ın müxtəlif cənub dialektlərində "oxumaq" sözünün tələffüzü belə / 'sɪnɪŋ / belə / 'sɪnɪn / (son burun səsi n olur) çevrilir. Bundan əlavə, burun samitlərindən əvvəl [ɛ] və [ɪ] səsləri fərqliliyini itirir, yəni ABŞ-ın cənubunda yaşayanlar "pen" və "pin" sözlərini Yeni Orlean və Mayami istisna olmaqla eyni şəkildə tələffüz edəcəklər. Son zamanlar bu dil hadisəsinə qərb əyalətlərində tez-tez rast gəlinir. "wasn't" cümləsindəki gözlənilən söz əvəzinə birdən ['wʌdnɪt] eşitsəniz, təəccüblənməyin, çünki / z / samitindən əvvəl onu / d / ilə əvəz etmək bu dialektin başqa bir xüsusiyyətidir. İstisna "hasn't" sözüdür, çünki onu / d / ilə əvəz etsək, "hadn't" alacağıq, bu da çaşqınlığa səbəb olacaq.

Şimali və cənubi Amerikanın şivə və dialekt fərqi

Yeni yaranan millətin ümumi birləşdirici ünsiyyət vasitəsinə ehtiyacı var idi. Bu, tələffüz, yazı, qrammatika baxımından daha asan olmalı və eyni zamanda başqa dillərin elementlərini ehtiva edən ingilis dilinin dəyişdirilmiş variantı idi. Nəticədə, müasir Amerika İngilis dilinin məşhur versiyası formalaşdı.

Müasir innovativ texnologiyalar, qlobal biznes, inkişaf etmiş əyləncə sənayesi - bunların hamısı ABŞ-da ortaya çıxır və bütün dünyada inkişaf edir. Amerikanın bütün mədəniyyəti və tarixi, amerikalıların mentaliteti dünyanın hər yerindən çoxlu sayda insanın səy göstərdiyi "Amerika arzusu" ifadəsini ortaya çıxarır. Bütün dünya ictimaiyyətinin tam olaraq ingilis dilini öyrənməsi də ingilislərin yox, amerikalıların xidmətidir.

Siz artıq bilirsiniz ki, Amerika ingiliscəsi Böyük Britaniyanın ənənəvi dilindən çox fərqlidir. Bununla belə, hər şey bununla bitmir. İngilis ləhcələrində səsin tələffüzü cənubdan şimala doğru hərəkət etdikcə dəyişir. Müxtəlif ştatlarda yaşayan amerikalılar ingilis dilində fərqli danışır. Bu, hər bir regionun inkişaf tarixi ilə bağlıdır, çünki ABŞ çoxmillətli dövlətdir.

Dialekt fərqi xüsusilə cənub və şimal bölgələri arasında nəzərə çarpır. Fərqlər özünü fonetika, qrammatika, leksikada göstərə bilər. Texasdan Qərbi Virciniyaya və Nyu Meksiko ştatının Uzaq Şərqi qədər cənub sahillərinin, eləcə də Missuri, Delaver və İllinoys ştatlarının bəzi bölgələrinin əhalisi "cənub" ləhcəsində danışır. Ehtimal olunur ki, bu ləhcə ilk Avropa köçkənlərinin və qara qulların nitqinin orijinallığını birləşdirib. Bu, ABŞ-ın ən böyük vurğu qrupudur. Onların arasında çoxsaylı etnik icmaların olması ilə bağlı fərqlər var, lakin ümumi cəhətlər də var.

Sahil cənub ləhcələri sözün sonunda [r] səsinin düşməsi və qarşısındakı saitın uzanması (car-ca :, beer-bi :, farm-fa: m, far-) ilə xarakterizə olunur. fa :).

Cənub ləhcəsinin başqa bir xüsusiyyəti də tədricən, bir neçə mərhələdə inkişaf edən cənub keçididir. Əvvəlcə diftong [aɪ] "hamar" uzun sait [a]-a keçdi. Məsələn, ride indi əksər amerikalı ingilisdillilərin 'rod' və ya 'rad' kimi eşidilən səsinə yaxındır.

Dialekt formalaşmasının növbəti mərhələsində [aɪ] səsinin boş yerini [eɪ] (ad və gün kimi) tutur, [eɪ] diftong isə [eɪ]-a çevrilir və daha da uzanır.

Bundan əlavə, [i] → [i:] və [ɪ] → [iə] "keçir". Yuxarıda təsvir edilən eyni "zəncirvari reaksiyadan" sonra [ɪ] (vurma və ya yalama kimi) və [i:] (şüa və ya görüşdə olduğu kimi) eyni şəkildə diftonqlara çevrilir. .

[i], [i:] saitlərində [j] səsi görünür. 'Tune', 'due' kimi sözlər [tju: n] və [dju:] kimi tələffüz olunur. Dağ Cənub ləhcələrinin tələffüzünün fərqli bir xüsusiyyəti, demək olar ki, musiqi ilə uzanan səslər və ya Cənuba məxsus çəkilmədir. Nümunə: düşünmək - to think, durmaq - stand. Bu sahədə sözün sonundakı [θ] birləşməsi [f] kimi səslənir. Məsələn, cənub 'sauf'dur. Cənublular özləri regional kimliklərinin və unikal mədəni irsinin əlaməti olaraq müstəsna tələffüzləri ilə çox fəxr edirlər.

Amerikanın Şimal-şərqi, Kanada və Orta Qərbarasındakı ərazilər də daxil olmaqla klassik ingilis dilinə daha yaxın olan "şimal" ləhcəsində ünsiyyət qurur, çünki Dumanlı Albion adalarından ilk köçkənlər ötən əsrlərdə buraya gəlmişdilər. Şimali Amerika koloniyalarının ingilis dilini qəbul etməsi ilə daim zənginləşirdi. Köçkənlər bitkiləri, heyvanları, tanımadıqları yerləri, dağların, göllərin və çayların yer adlarını bildirmək üçün hind dillərindən sözlər qəbul etdilər. Müxtəlif xarici və daxili amillərin təsiri altında yerli əhalinin məzəmməti bütün dil səviyyələrində bir sıra özünəməxsus xüsusiyyətlər qazanmışdır.

Şimal dialektləri burun vurğusu və Britaniya fonetikasının qismən qorunması ilə xarakterizə olunur. XX əsrin əvvəllərindən Şimali Amerika İngilis dili ədəbi nitqin standartı kimi ümumi amerikan dili hesab olunur. Bir çox şimallılar ləhcəsiz, aydın danışdıqlarına inanırlar. Lakin amerikalı dilçilər bununla razılaşırlar. Cənub vurğularında olduğu kimi sərt, ferma, hamam kimi sözlərdə də "boğaz" [r] və sait uzantısı var.

Böyük Göllər dialektlərinin vurğusunun fərqli xüsusiyyəti Şimali şəhərlər saitinin dəyişməsidir - NCVS. O, hansı qonşu səslərlə birləşdiyinə görə müxtəlif dəyişikliklərə və [t] səsinə məruz qalır: iki sait arasında [d] ola bilər (növbəti sait vurğulanmazsa) və səlis nitqdə hətta rus dilinə [t] bənzəyir.

Nyu Yorklular və Bostonlular tez-tez [z] əvəzinə [s] istifadə edirlər, məsələn, grease və ya first kimi sözlərdə.

New York dialekti

Nyu-York ləhcəsində ən əhəmiyyətli hadisə "farm" və "far" kimi sözlərdə /r/ səsinin düşməsidir. "bird" və "first" sözlərində diftong /ɜi/ varlığını eşitmək olar. Həmçinin ingilis dilinin bu versiyasında "ask", "dance" sözlərində siz həm /a/ həm də /ae/ eşidə bilərsiniz.

Lakin Böyük Göllərin sakinləri "bet" və "bat", "talk" və "tuck" və s. kimi eyni sözləri tələffüz edirlər. Kaliforniyada "düşünmək" sözü "theenk" kimi səslənəcək. "bait" sözündəki diftong /æ/ monophthonqu kimi tələffüz ediləcək. Dağlıq bölgəsinin sakinləri sait səsləri "uzatmaq" tərzilə tanınır. Onlar sözün sonundakı /th/ birləşməsinə /f/ kimi tələffüz edirlər. Məsələn, "south" sözündə - /sauf/.

Buna görə də, uzun müddətdir ki, "mükəmməl ingilis dili" əldə etməyə çalışsınızsa və xaricə gəlsəniz, başa düşülmədiyinizi aşkarlasanız, unutmayın ki, hamını məmnun etməyəcəksiniz. Baxmayaraq ki, heç bir şəkildə pozula bilməyən dil normaları var. Sabah isə Amerika dialektlərinin lüğətindəki fərqlərə baxacağıq.

Təbii ki, belə böyük ərazisi və əhalisi olan ölkədə (300 milyon nəfərdən çox) ingilis dili əhəmiyyətli dərəcədə dəyişəcək. Amerika ingiliscəsinin üç dialekt qrupu var;

1) Şərqi Yeni İngiltərə dialekt qrupu Rod-Aylenddən Mənə qədər Atlantik okeanı sahillərində yayılmışdır. Bu zonanın ən böyük şəhəri Bostondur.

Əsas fərq bağlayıcıdır [r], məsələn:

Four apples - 'dörd alma'.

Far away - 'uzaq'.

Law and order - 'qanun və qayda'.

Həmçinin:

- uzanma [a].

- "qısa [o] "un olması - cot, log, fog.

- worry, hurry [wɔri], [hɔri] kimi deyil, [wɜri], [hɜri] kimi tələffüz ediləcək.

- bir sıra müxalifətlər (tide – [taid], house - [haus] , greasy – [gri:zi]).

- duty, tune və s. kimi sözlərdə [ju] tələffüz edilir.

2) Virjiniyadan Texasa (Richmond, Atlanta, Mayami, New Orleans, Houston) yayılmış bir qrup cənub regional dialektləri;

Xüsusiyyətlər:

- çəkilmiş tələffüz.

- hər sözün son səsinə uzatmaq

- saiddən sonra [r] tələffüz edilmir.

- 'ai' diftongu gözəl, vaxt kimi sözlərdə 'a' olaraq qısaldılır.

- th [d] kimi oxunur.

- qısa [a] crop, John və s.

3) Mərkəzi Regional dialektlər qrupu (Orta Qərbi Amerika) Amerika Birləşmiş Ştatlarının əksəriyyətində yayılmışdır, buna görə də onu 'General American' Ümumi ingiliscə də adlandırırlar.

Aşağıdakı ümumi xüsusiyyətlərlə xarakterizə olunur (cənub və ya Şərqi Yeni İngiltərə qrupunun xüsusiyyətləri ilə üst-üstə düşür);

- [r] saiddən sonra.

- qısa [a] crop, John və s.

- [a] fog, forest və s. sözlərində.

- yağ kimi sözlərdə s [s] və ya [z] kimi tələffüz olunur.

- duty, tune və s. kimi sözlərdə [ju] adətən tələffüz olunur.

Bu qrupun bəzi dialektlərini də daha ətraflı nəzərdən keçirək;

Orta Qərbi Amerika ləhcəsi - Kanada və ABŞ arasındakı sərhəd yaxınlığında izlənilir, mərkəzində Böyük Göllər bölgəsi (lakin yalnız Amerika tərəfində), bölgənin alman və skandinaviya köçkünlərinin təsiri ilə xarakterizə olunur (məsələn, "yeah" "bəli" deməkdir, alman, norveç və İsveç dillərində "ja" ilə eyni tələffüz olunur).

Qərbi Amerika dialekti - ölkənin bütün qərb yarısını birləşdirir. Bu qərb ləhcəsi, əsasən, konvergensiyadan, məsələn, "caught" və "goat", "toe", "show") və s. kimi davamlı uzun səslilə tələffüzlə, həm də uzunun inkişaf etmiş artikulyativ tələffüzü ilə birləşir. "oo" "goose", "lose", "tune" kimi sözlərdə.

Nyu-York ləhcəsi əvvəllər Yeni ingilis ləhcəsinin dialektlərindən biri hesab olunurdu. Bununla belə, Nyu-York tələffüzünün daha ətraflı tədqiqi Amerika dilçilərini belə nəticəyə gətirdi ki, onu Nyu-İngiltərə və ABŞ-ın orta Atlantik regionu dialektlərinə yaxın edən bəzi xüsusiyyətlərlə yanaşı, Nyu-York ləhcəsi bir sıra özəlliklərə malikdir [8].

İngilis dilinin dialektləri ümumilikdə dilçilər tərəfindən 3 yerə bölünür: 1. Bitaniya adaları dialekti 2. Şimali Amerika dialekti və 3. Avstraliya [3]

Orfoqrafik fərqlər

British English (BrE) və American (AmE) üçün orfoqrafiya baxımından amerikalılar daha qənaətcil və fonetik olurlar. Tələffüz olunmayan hərflər atlanır və sözlər onların səsinə yaxın yazılır. Ən bariz nümunə color, neighbor, honor və s. Amerika sözlərində 'u' hərfinin olmamasıdır.

'Traveling', 'jewelry' və 'program' Britaniya ekvivalentləri ilə 'travelling', 'jewellery' və 'programme' ilə müqayisə edin. Ancaq bu qayda həmişə tətbiq edilmir. Amerikada 'skillful', Britaniyada isə 'skillful' kimi yazılır;

Məsələn, AmE — *mustache* : BrE — *moustache*

Tələffüzdəki fərqlər

Əlbəttə ki, hər iki ölkənin öz regional tələffüzləri var, lakin aşağıdakı sözləri əksər amerikalılar və britaniyalılar fərqli şəkildə tələffüz edirlər. Fərqlər əsasən saitlərdə və ya vurğuda olur. Vurğulu saitin səslənməsinə görə fərqlənən sözlər var. Hər kəsə tanış olmayan fonetik simvollara müraciət etmədən onları təsvir etmək çətindir. Buna görə də onlar eyni səsi ehtiva edən ümumi sözlərlə müqayisə edilir [7].

- vaza: cars sözündə olduğu kimi (BrE) - face kimi (AmE)
- route: shoot kimi (BrE) - shout kimi * (AmE)
- buoy: toy kimi (BrE) - Fransız adı Louis (AmE) kimi
- ate: let (BrE) - late kimi (AmE)
- tomato: tomarto kimi (BrE) - tomayto * (AmE)
- leisure: as pleasure (BrE) - she (AmE) kimi ilk sait

Amerikan və Bitaniya ingiliscəsində başqa orfoqrafik (spelling) yazı fərqləri də vardır. Məsələn,

AmE — BrE

- airplane — aeroplane
- check — cheque
- theater — theatre
- defense — defence
- woolen — woollen
- tire — tyre
- pajamas — pyjamas
- jail — gaol*

Leksik fərqlər

Yalnız bir ölkədə istifadə olunan sözlərin faizi çox azdır, lakin ingilis dili öyrənənlər üçün problem bu sözlərin ən çox istifadə olunanlar arasında olmasıdır. Bir çox sözləri yalnız amerikalılar istifadə edir, lakin əksər britaniyalılar onları başa düşür, digərləri isə çətin ola bilər. Məsələn, britaniyalılar bilir ki, amerikalılar cookies peçenye, flat - mənzil adlandırırlar, lakin çox adam alumnus (kollec və ya universitet məzununu) və ya fenders (avtomobilin təkəri üzərindəki hissəsi) nə olduğunu bilmir [9]. Öz növbəsində amerikalılar bilir ki, Britaniyada 'yard' (həyəət) 'bağ' adlandırılır, 'truck' (yük maşını) isə 'lorry' adlanır, lakin adi ingilis sözləri plimsolls (idman ayaqqabısı) və ya off-licence (içki mağazası) amerikalıların başa düşməyəcəyi sözlərdir [4].

Aşağıdakı siyahıdan eyni mənaya malik söz cütlərini seçək və onları Amerika və ya Britaniya İngilis dili kimi təsnif edək. Məsələn, AmE - cookie = BrE-biscuit

Bəzi leksik fərqlər də vardır. Məsələn,

AmE — BrE

- closet — cupboard
- vacation — holiday
- fall — autumn

- thumb tack — drawing pin
- flashlight — torch
- subway — underground
- baggage — luggage
- movie — film
- drapes — curtains
- elevator — lift
- hood — bonnet
- mailman — postman
- check — bill *
- line — queue
- candy — sweets
- oil — petrol
- trailer — caravan

İngiltərədə 'bill' hesab deməkdir. Hesab restoranda ofisiantdan istənilir. Amerikada isə 'bill' çekdir [2].

Qrammatik fərqlər

İngilis və Amerika ingilis dillərinin qrammatikası demək olar ki, eynidir, lakin bəzi maraqlı dəyişikliklər var, məsələn, bəzi feil formalarında. AmE-də fit 'fit' feilinin keçmiş zamanı; BrE-də -fitted 'fit' feilinin keçmiş zamanıdır. Amerikalılar deyir ki, 'I have gotten to know him well'; İngilislər – 'I have got to know him well'. BrE tez-tez Present Perfect-dən istifadə edir, burada AmE Past Simple-dən istifadə etməyi üstün tutur.

Məsələn, 'just' və ya 'already' sözlərindən istifadə edərkən ingilislər daha çox 'I have just seen him' və ya 'I have already done it', amerikalılar isə 'I just saw him' və ya 'I already did it' deyəcəklər.

Başqa bir misal, amerikalıların kollektiv isimləri feillə uzlaşdırmaq ehtimalı daha çoxdur. Standart AmE-də 'Team is playing well this season' demək düzgündür, BrE-də isə belə demək məqbuldur: Team are playing well this season. Uyğun xəbər-mübtəda uzlaşması qaydası government, committee və s. kimi sözlərə də aiddir. Amerikada – The government is ..., İngilislərdə - The government are.... deyilir [3]

Sözlərdən istifadə

AmE və BrE arasında sözlərin istifadəsi ilə bağlı saysız-hesabsız maraqlı nüanslar var. AmE-nin 'through' sözü var, bu da "vasitəsilə, dan, dən, ilə" deməkdir. Məsələn, The exhibition is showing March through June . Onun BrE ekvivalenti, The exhibition is showing from March to June, lakin bunu iki şəkildə başa düşmək olar. Sərgi iyunun əvvəlinə qədər davam edəcək, yoxsa sonuna qədər? Anlaşılmazlığın qarşısını almaq üçün, məsələn, demək daha yaxşıdır: The exhibition is showing from March to the end of June [6].

Bəzən Britaniya ingiliscəsi ilə Amerikan ingiliscəsindəki cümlələrin qrammatik quruluşları arasında da fərqlər vardır.

- AmE — Do you have any siblings?
- BrE — Have you got any brothers or sisters?
- AmE — It is important that she be told. *
- BrE — It is important that she is told.
- AmE — The jury has not yet reached its decision.
- BrE — The jury have not yet reached their decision.
- AmE — Go get your book.
- BrE — Go and fetch your book.
- AmE — He dove into the water.
- BrE — He dived into the water.
- AmE — You must come visit me real soon.
- BrE — You must come and visit me really soon.

Bəzi cümlələri ingilisdən daha çox amerikalı söyləyir. Digər analogi qrammatik və leksik fərqlər aşağıdakı misallarda göstərilmişdir:

- AmE — I'll try and visit you on the weekend.

- BrE — I'll try to visit you at the weekend.
- AmE — Please write me when you arrive.
- BrE — Please write to me when you arrive.
- AmE — Call me as soon as you get there.
- BrE — Ring me (phone me) as soon as you get there.
- AmE — Most everyone has a telephone and a refrigerator these days.
- BrE — Almost everyone has a telephone and a fridge these days.
- AmE — If you make a mistake, you'll just have to do it over.
- BrE — If you make a mistake, you'll just have to do it again.
- AmE — He was born 3/27/1981.
- BrE — He was born on 27/3/1981.
- AmE — The soccer team won two to nothing (2-0).
- BrE — The soccer team won two-nil (2-0).
- AmE — She arrived at twenty of two.
- BrE — She arrived at twenty to two.
- AmE — The secretary said, «Mr. Clinton will see you soon.»
- BrE — The secretary said: «Mr Clinton will see you soon.»

'Zero' sözü AmE-də daha çox yayılmışdır, BrE-də isə sıfır 'nought' sözü ilə ifadə olunur.

Bundan başqa tələffüz fərqləri də nəzərə çapır. Burada sözlər həm səsə, həm də vurğuya görə fərqlənə bilər. Məsələn,

- ballet — BrE — ballet — AmE
- address — BrE — address * - AmE
- garage — BrE — garage — AmE
- advertisement — BrE — advertisement — AmE

Araşdırma nəticəsində aşkar olundu ki, Amerika ingiliscəsi Britaniya ingiliscəsindən həm leksik, həm qrammatik, həm də fonetik aspektlərdə fərqlənir. Amerikada elan olunmuş bir rəsmi dövlət dili olmasa da əhalinin əksəriyyəti ingiliscə danışır. Tədqiqat işindən məlum oldu ki, əhalisinin əksəriyyətini Avropa əsilli gəlmələr təşkil etdiyindən Amerikada çoxmədəniyyətli və çoxdialektli bir millət formalaşmışdır [10]. Araşdırma nəticəsində ortaya çıxdı ki, Amerikada ingilis dilindən sonra ən çox danışılan dil ispan dilidir. Burada əhalinin 10 % təqribən 30 milyon insan ispanca danışır.

Amerika və Britaniya ingiliscələri arasında leksikada, qrammatikada və tələffüzdə bəzi cüzi fərqlər olsa da həm ingilislər, həm də Amerikalılar bir-birlərini başa düşür. Başa düşməni çətinləşdirən ən başlıca aspekt isə fərqli tələffüzün daxil olduğu fonetikadır. Amerika çoxmillətli ölkə olduğundan burada individual tələffüz hökm sürür. Çünki hər bir insanın tələffüzü fərqli və özünəməxsus ola bilər. Avropa əsilli insanlar öz dillərinə aid olan intonasiyanı, vurğunu necə varsa ingilis dilinə yansıtmışlar.

Araşdırma nəticəsində məlum oldu ki, Amerika və Britaniya ingiliscələri arasındakı digər bir fərq isə söz sırasındadır. Amerika ingiliscəsində tarix yazarkən birinci ay, sonra gün və il gəldiyi halda, Britaniya ingiliscəsində birinci gün, sonra isə ay və il işlənir.

Tədqiqat işini araşdırarkən ortaya çıxdı ki, Amerika və Britaniya ingiliscəsində bəzi spelling-yazı fərqləri də mövcuddur.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. <https://englishfull.ru/znat/varianty-anglijskogo.html>
2. Crystal, David. The Cambridge Encyclopedia of the English Language, Cambridge University Press, 2003
3. Daniel Schreier, Peter Trudgill. The Lesser-Known Varieties of English: An Introduction. Cambridge University Press, Mar 4, 2010 pg. 10
4. Hickey, Raymond (ed.) (2010). Varieties of English in Writing. The Written Word as Linguistic Evidence. Amsterdam: John Benjamins
5. Wakelin, Martyn Francis (2008). Discovering English Dialects. Oxford: Shire Publications.
6. Bolton, K. (2002), Hong Kong English: Autonomy and Creativity, Asian Englishes Today, Hong Kong University Press

7. Okrent, A. (2010), In the Land of Invented Languages: A Celebration of Linguistic Creativity, Madness, and Genius, Spiegel & Grau Trade Paperbacks
8. BABAYEV, J. S. (2022). EFFICIENCY IN TEACHING AND LEARNING VOCABULARY. In СОВРЕМЕННАЯ НАУКА: АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ, ДОСТИЖЕНИЯ И ИННОВАЦИИ (pp. 82-84).
9. Javid, B. Various challenges encountered in effective language acquisition. In Science and education: problems and innovations: сборник статей IX Международной научно-практической конференции–Пенза: МЦНС «Наука и Просвещение».–2021.–178 с.
10. Turkan, I., & Alaviyya, N. CULTURE-BOUND PROBLEMS IN TRANSLATING CHILDREN'S LITERATURE.
11. İsmayil, Z. (2024, May). Development points of the derivation process related to Nakhchivan dialects and accents (based on written and oral literary and artistic examples). In Forum for Linguistic Studies (Vol. 6, No. 2).
12. İsmayil, Z. (2017). THE TRACES OF ANCIENT HISTORY IN THE DIALECTS AND ACCENTS OF NAKHCHIVAN AND THE EASTERN ANATOLIA. In Традиционная культура тюркских народов в изменяющемся мире (pp. 203-205).
13. İsmayil, Z. (2021). DERIVATOLOGICAL PROBLEMS IN DIALECTIC AND ACCENTS OF NAKHCHIVAN. Linguistic Researches, (2).

SUMMARY

Javid Babayev

In the article, the American version of the English language and the dialects included in it are involved in the study. It is clear from the research that the differences in American dialects and accents show themselves in pronunciation, lexis, and grammar. In addition, orthographic differences related to the lexicon are also reflected in the article. As a result of the study, it was determined that American English differs more than British English in terms of spelling rules. In terms of pronunciation, American English is closer to Canadian English. The article makes comparisons not only between dialects within the United States, but also with British English. The study found that American English dialects fall into three main groups. It should also be noted that although the majority of the population in America speaks English, the United States of America does not have an official state language.

Key words: dialect, accent, pronunciation, American English, British English, spelling difference

РЕЗЮМЕ

Джавид Бабаев

В статье к исследованию привлечен американский вариант английского языка и входящие в него диалекты. Из исследований видно, что различия американских диалектов и акцентов проявляются в произношении, лексике и грамматике. Кроме того, в статье отражены и орфографические различия, связанные с лексикой. В результате исследования было установлено, что американский английский больше отличается от британского английского по правилам правописания. По произношению американский английский ближе к канадскому английскому. В статье проводятся сравнения не только между диалектами внутри США, но и с британским английским. Исследование показало, что диалекты американского английского делятся на три основные группы. Следует также отметить, что хотя большая часть населения Америки говорит на английском языке, в Соединенных Штатах Америки нет официального государственного языка.

Ключевые слова: диалект, акцент, произношение, американский английский, британский английский, разница в написании.